

ΟΠΟΥ ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΠΝΟΣ ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΙ ΦΩΤΙΑ

ΚΙ ΟΠΟΥ ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ Ο ΚΑΠΝΟΣ, ΦΩΤΙΑ ΣΤΑ ΜΠΑΤΖΑΚΙΑ ΜΑΣ!

Τέρμα όσα ξέρατε. Από δω και πέρα τσιγάρο τέλος! Ή τουλάχιστον θα κάνετε μόνο λίγες βιαστικές τζούρες τουρτουρίζοντας έξω στη μοναξιά. Γιατί, λέει, «θέτετε σε κίνδυνο την υγεία των μη καπνιστών». Λες κι η υγεία όλων μας δεν τίθεται σε χιλιάδες κινδύνους τη μέρα. Φυσικά κανείς δεν έχει απαγορεύσει τα αφεντικά που **πιθανόν** να μας κάνουν τα νεύρα συμπαράλια, τα αυτοκίνητα που **πιθανόν** να μας πατήσουν, το στρατό που **πιθανόν** να μας στείλει να σφαχτούμε, ή την τηλεόραση που **πιθανόν** να μας κάψει το μυαλό. Αλλά το κάπνισμα που, επίσης, **πιθανόν** να προκαλέσει ασθένειες, φτου κακά!

Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΟΥ ΚΑΠΝΙΣΜΑΤΟΣ ΔΕΝ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ ΤΟ 2019

Όπως φαντάζεστε, η απαγόρευση του καπνίσματος δεν είναι καθόλου πρωτοφανής υπόθεση. Τουναντίον. Τα κράτη ποινικοποίησαν το κάπνισμα σε διάφορες φάσεις της ιστορίας, προτού καν ανακαλυφθεί το επιχείρημα ότι «το κάπνισμα κάνει κακό στην υγεία». Ο πρώτος άνθρωπος που κάπνισε σε ευρωπαϊκό έδαφος ήταν ένας ναύτης του Κολόμβου το 1492· η Ιερά Εξέταση τον καταδίκασε σε 7 χρόνια φυλακή. Ο Τσάρος της Ρωσίας εκτελούσε τους καπνιστές. Ο αυτοκράτορας Τσονγκτζέν της Κίνας τούς αποκεφάλιζε.

Το κάπνισμα είναι από τις συνήθειες που έχουν δεχτεί τεράστιο πόλεμο. Φυσικά, ο πόλεμος που δέχτηκε και δέχεται δεν αφορά την ίδια τη δραστηριότητα του καπνίσματος, αλλά έχει να κάνει με τις σχέσεις στο εσωτερικό της κοινωνίας. Ίσως η πρώτη φορά που το κάπνισμα αποτέλεσε στοιχείο του ταξικού ανταγωνισμού να είναι η προσπάθεια του Χένρι Φορντ να δημιουργήσει αυτό το ειδικό είδος εργάτη που μετά τη δουλειά γυρίζει σπίτι στη γυναίκα του, δεν πίνει και πηγαίνει εκκλησία. Στο βιβλίο του εναντίον της «βλαβερής συνήθειας» ο Χ. Φορντ συνέδεε ανοιχτά το κάπνισμα με την εγκληματικότητα.¹ Αμέσως πολλοί μεγάλοι επιχειρηματίες άρχισαν να μην προσλαμβάνουν καπνιστές στη δούλεψή τους.

Ο Φορντ μιλούσε λίγο πριν τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν το κάπνισμα άρχιζε να κυριαρχεί όλο και περισσότερο στις ΗΠΑ. Παράλληλα, η αντικαπνιστική εκστρατεία έκανε κι αυτή τα πρώτα της βήματα. Όταν όμως ξεκίνησε ο πόλεμος, το κράτος χρειαζόταν να κερδίσει την υπακοή των φαντάρων και να κρατήσει ψηλά το ηθικό τους. Τόσο σημαντικά ήταν τα τσιγάρα για τη συνοχή του αμερικανικού στρατού που οι καπνοβιομηχανίες τέθηκαν υπό στρατιωτικό έλεγχο, ενώ οι *New York Times* αναρωτιούνταν αν θα έπρεπε οι αντικαπνιστές να συλληφθούν με βάση το νόμο περί κατασκοπείας ως πράκτορες του εχθρού.²

Η πρώτη καθολική απαγόρευση του καπνίσματος σε εθνικό επίπεδο έλαβε χώρα στη ναζιστική Γερμανία. Εκεί άλλωστε είναι που εφευρέθηκε και ο όρος «παθητικό κάπνισμα».³ Το ζήτημα των αφεντικών και των κρατών δεν ήταν φυσικά ούτε η «δημόσια υγεία» (άλλωστε η φρενίτιδα γύρω απ' αυτό το ζήτημα ξεκίνησε δεκαετίες αργότερα), ούτε φυσικά η απλή κακία απέναντι στις «λαϊκές απολαύσεις». Το ζήτημά τους ήταν ο έλεγχος. Στη ναζιστική Γερμανία, το κάπνισμα μπορεί εν γένει να απαγορευόταν, αλλά επιτρεπόταν για τις «άξιες κοινωνικές ομάδες», δηλαδή όσους απασχολούνταν είτε στον στρατό

είτε στην πολεμική βιομηχανία. Όσον αφορά τις «ανάξιες ομάδες» από την άλλη, είχε βρεθεί ένα ακόμα πεδίο επιτήρησης και παρανομοποίησής τους.⁴

Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΟΥ ΚΑΠΝΙΣΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το κάπνισμα στην Ελλάδα μπήκε στο κρατικό στόχαστρο στις αρχές της νέας χιλιετίας. Τα πρώτα άρθρα για τις συνέπειες του καπνίσματος άρχισαν τότε να εμφανίζονται δειλά δειλά. Ο πρώτος σχετικός νόμος πέρασε το 2002, αλλά γρήγορα τέθηκε σε αχρηστία. Το ίδιο συνέβη και με τις τρεις νεότερες εκδόχες του το 2008, το 2011 και το 2016. Τα τότε νομοσχέδια είχαν συναντήσει άφθονη κριτική, ακόμα και από γιατρούς.⁵ Παράλληλα, η αρχή της κρίσης είχε τρομοκρατήσει τους μαγαζάτορες, οι οποίοι φοβήθηκαν πως με την απαγόρευση του καπνίσματος θα χάσουν πελατεία, σήκωσαν μπαϊράκι και κατήργησαν «μονομερώς» τον αντικαπνιστικό νόμο.⁶ Αυτοί ήταν οι λόγοι που η απαγόρευση τελικά δεν εφαρμόστηκε και όχι το δήθεν «αυυπόταχτο πνεύμα» των «θεριακλήδων μεσογειακών εραστών της νικοτίνης» (ναι, αυτά τα πράγματα λέγονταν στα σοβαρά τότε).

Πλέον όμως, οι αντίθετες φωνές έχουν σχεδόν εκλείψει από τον δημόσιο λόγο. Η ιδεολογία του υγιεινισμού έχει κυριαρχήσει απόλυτα. Η «εθνική στρατηγική για την υγεία», η επέμβαση δηλαδή της ιατρικής και του κράτους στην προσωπική ζωή του καθενός έχει γίνει κοινά αποδεκτή. Η υγεία έχει μετατραπεί σε ένα μεγάλης κλίμακας όπλο πολιτικού ελέγχου και η αντικαπνιστική εκστρατεία είναι κομμάτι αυτού του ελέγχου.

Η ιατρική κοινότητα τίθεται στο επίκεντρο αυτής της αντικαπνιστικής εκστρατείας. Προβάλλει την αυθεντία της για να μας πείσει ότι το τσιγάρο είναι το «απόλυτο κακό». Αλλά στην πραγματικότητα, πίσω από την αντικαπνιστική εκστρατεία βρίσκονται υψηλά στελέχη του ελληνικού κράτους. Ο βασικός χρηματοδότης της είναι ο Γ. Μπεχράκης, ελληνοαμερικανός μεγιστάνας και πρώην πρόεδρος της οργάνωσης *Leadership100*, του ελληνικού λόμπι στην Αμερική, ο οποίος «έχει βάλει σκοπό της ζωής του την προώθηση της υγείας, της ελληνικότητας και της ορθοδοξίας».⁷ Κύριος εκφραστής της στον δημόσιο λόγο είναι ο ξάδερφός του, Π. Μπεχράκης, γιατρός και αντιπρόεδρος της *Αθηναϊκής Λέσχης*, μιας κλειστής λέσχης «επίλεκτων μελών της κοινωνίας» που υπάρχει από το 1875 και έχει φιλοξενήσει στους κόλπους της 28 (ναι, εικοσιοκτώ) πρώην πρωθυπουργούς.

Οι Μπεχράκηδες, αλλά και όλοι όσοι αναλαμβάνουν να ασχοληθούν με τέτοια ζητήματα χέστηκαν για την «υγεία». Απασχολούνται με πολύ σημαντι-

ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΤΟΥ ΝΑΖΙΣΤΙΚΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ, 1941.

Γράφει «Δεν το καπνίζεις εσύ... Αυτό σε καπνίζει!»

ΣΜΟΚΑΤΟΡΙUM

Ο Δικαστής Ντρεντ εμφανίστηκε πρώτη φορά στο περιοδικό 2000AD το 1977. Στη Μεγαπόλη, όπου ο νόμος και η τάξη ενσαρκώνονταν από τον δικαστή Ντρεντ, το κάπνισμα απαγορευόταν αυστηρά. Το μόνο μέρος που επιτρεπόταν ήταν τα λεγόμενα smokatorium, μέρη όπου οι καπνιστές κάπνιζαν φορώντας ειδικά σκάφανδρα. Όπως συμβαίνει συχνά με τα κόμικς, αποδείχτηκε προφητικό. Τα επόμενα χρόνια, οι αντικαπνιστικές νομοθεσίες σε όλο τον κόσμο έγιναν πιο σκληρές.

κότερα από κρατικής σκοπιότητας ζητήματα, όπως είναι οι πολιτικές διαχείρισης της εργατικής τάξης. Αυτές περιλαμβάνουν μια γκάμα ζητημάτων που αρχίζει με οικονομικά ζητήματα, όπως τα αναλογιστικά μαθηματικά του Εθνικού Συστήματος Υγείας (δηλαδή ποιος θα καλύπτεται από τα ασφαλιστικά ταμεία και σε ποιον θα λένε «τράβα πέθανε»), ή όπως τα κρατικά έσοδα από τη φορολογία των τσιγάρων και τη μαύρη οικονομία του λαθρεμπορίου καπνού και καταλήγει στις πολιτικές δημόσιας τάξης.

Γιατί η απαγόρευση του καπνίσματος σε μαγαζιά, παιδικές χαρές και πάσης φύσεως δημόσιους χώρους σπρώχνει άλλο ένα πεδίο του κοινωνικού στον έλεγχο της αστυνομίας. Παράλληλα, δημιουργεί μια ακόμα διαίρεση στο εσωτερικό της κοινωνίας. Οι μη καπνιστές φίλοι των μπάτσων προορίζονται να γίνουν οι επιτηρητές των υπολοίπων, καθώς καλούνται να ρουφιανεύουν τους παραβάτες στον αριθμό 1142 (που αποτελεί μια από τις λίγες σταθερές όλων των μέχρι στιγμής νομοσχεδίων). Τέλος, δίνει τη δυνατότητα στο κράτος να διεξάγει ένα ακόμα «κοινωνικό πείραμα» πανελλαδικής εμβέλειας. Γιατί τέτοιες κινήσεις από τη μεριά των κρατών είναι βέβαιο πως δεν έχουν προκαθορισμένο αποτέλεσμα. Άλλωστε, οι φορές που οι πολιτικές απαγόρευσης έχουν συναντήσει τα όριά τους δεν είναι καθόλου λίγες.

Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΟΥ ΚΑΠΝΙΣΜΑΤΟΣ ΣΥΝΑΝΤΑ ΚΑΤΙ ΖΗΤΗΜΑΤΑΚΙΑ

Είδαμε προηγουμένως ότι κατά τη διάρκεια των πολέμων τα δυτικά κράτη αναγκάστηκαν να βάλουν στον πάγο τις αντικαπνιστικές εκστρατείες για να μπορούν να κρατούν τον πληθυσμό τους συνεργάσιμο με τα πολεμικά τους σχέδια. Σήμερα μπορεί να μην έχουμε τέτοια παραδείγματα, όμως έχουμε στη διάθεσή μας κάποια στοιχεία που δείχνουν ότι τα κρατικά σχέδια μπορεί να ηγεμονεύουν τον δημόσιο λόγο, αλλά συναντούν ακόμα και τώρα τις αρνήσεις τους. Πάρτε για παράδειγμα τον αριθμό της ρουφιανιάς, το 1142.

Όταν τέθηκε σε εφαρμογή το 2010, μαθαίναμε πως σε διάστημα ενός μήνα, «η τηλεφωνική γραμμή ενημέρωσης και υποστήριξης για το κάπνισμα “1142” έχει δεχθεί περίπου 120.000 κλήσεις, εκ των οποίων περισσότερες από 1.300 αφορούν σε καταγγελίες για παραβάσεις του νόμου».⁸ Δηλαδή οι καταγγελίες αποτελούσαν μόλις το 10% των συνολικών κλήσεων. Σήμερα, στην τελευταία εφαρμογή του νόμου, πάλι οι καταγγελίες αφορούν μόνο το 26% των κλήσεων στο 1142. Όσον αφορά τις υπόλοιπες, το μόνο που μας λένε οι εφημερίδες είναι ότι αφορούν «κλήσεις που δεν ολοκληρώθηκαν».⁹ Άραγε τι άλλο είναι αυτές οι κλήσεις εκτός από φάρσες ανθρώπων που έχουν πάρει στο ψιλό την απαγόρευση και τη ρουφιανιά;

Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΟΥ ΚΑΠΝΙΣΜΑΤΟΣ ΕΙΝΑΙ ΦΑΣΙΣΜΟΣ!

Η απαγόρευση δε δουλεύει. Οι υπέρμαχοί της στην προσπάθειά τους να καταπολεμήσουν τις λαϊκές απολαύσεις, εξαπολύουν ένα κακό πολύ μεγαλύτερο από αυτό που θέλουν να καταστρέψουν: τροφοδοτούν το έγκλημα, γεμίζουν

τις φυλακές, αυξάνουν τη διαφθορά, αλλά και καταφανώς αποτυγχάνουν στο κομμάτι της απαγόρευσης.¹⁰

Με αυτά τα λόγια ξεκινάει το βιβλίο του Κ. Σνόουντον, ειδικού επί των κρατικών πολιτικών απαγορεύσεων πάσης φύσεως.

Δε θα μπορούσαμε να διαφωνούμε περισσότερο. Όπως έχουμε πει και σε άλλες περιπτώσεις, όταν τα κράτη απαγορεύουν ένα πεδίο του κοινωνικού, δε σημαίνει πως σκοπεύουν να το εξαλείψουν.¹¹ Η συνέχιση, δηλαδή, της απαγορευμένης δραστηριότητας δε σημαίνει πως το κράτος απέτυχε. Παρομοίως, η «τροφοδότηση του εγκλήματος», η «αύξηση της διαφθοράς» και το «γέμισμα των φυλακών» δεν είναι ποτέ ατυχής συνέπεια της διαδικασίας απαγόρευσης, είναι ένας από τους ίδιους τους σκοπούς της. Αλλά ας επιστρέψουμε στο θέμα μας γιατί, όπως φαντάζεστε τα μισά μέλη της συντακτικής ομάδας δεν καπνίζουν, οπότε αναγκαστήκαμε να συμβιβαστούμε με δύο μόνο σελίδες!

Θα μπορούσε να πει κανείς ότι είμαστε κάπως υπερβολικοί. Ότι η απαγόρευση του καπνίσματος σε δημόσιους χώρους δεν είναι και το τέλος του κόσμου. Αλλά αυτά τα ζητήματα, αυτές οι «λεπτομέρειες» που μόνο λεπτομέρειες δεν είναι, αποτελούν το έδαφος πάνω στο οποίο επελαύνει ο καθημερινός φασισμός. Είναι με τέτοια ζητήματα που το κράτος επιδιώκει να ελέγχει κάθε πλευρά της αναπαραγωγής μας, κάθε στιγμή της προσωπικής μας ζωής, κάθε μας συνήθεια.

Ήδη στην Αμερική ακούγονται οι όροι «παθητική κατανάλωση αλκοόλ» και «παθητική παχυσαρκία». Μπορεί να ακούγονται τρελοί στ' αυτιά μας, αλλά κάποτε έτσι ακουγόταν και ο όρος «παθητικό κάπνισμα». Μέχρι που έφτασε να μας φαίνεται φυσιολογικό να απαγορεύεται το κάπνισμα παντού. Ας μην επαναπαυόμαστε. Πάνω απ' όλα ο φασισμός είναι η αδυναμία μας να αντιπαρεθεθούμε στις κρατικές ιδεολογίες.

1. H. Ford, *The Case Against the Little White Slave*, Detroit, 1914.
2. C. Snowden, *Velvet Glove, Iron Fist: A History of Anti-Smoking*, Little Dice, 2009, σσ. 53-55.
3. Αναφέρεται πρώτη φορά από τον υποστηρικτή του ναζισμού Fritz Lickint, το 1936. Στοιχεία για την ιστορία της απαγόρευσης του καπνίσματος παγκοσμίως στο C. Snowden, *Velvet Glove*...
4. E. Bachinger, A Gilmore, "Tobacco policies in Nazi Germany: Not as simple as it seems", *Public Health* #122, 2008.
5. Βλ. για παράδειγμα Θ. Δρίτσας, «Κυνήγι μαγισσών και προτεσταντική ηθική», *Καθημερινή*, 04/06/2011.
6. Λ. Γιάνναρου, «Τα τασάκια βγήκαν πάλι πάνω στα τραπέζια», *Καθημερινή*, 19/10/2010.
7. «Γιώργος Μπεχράκης: Δεν υπάρχει part time επιτυχία», *Καθημερινή*, 11/12/2015.
8. Ι. Φωτιάδη, «Ένας «μεταβατικός» μήνας... με τσιγάρο», *Καθημερινή*, 02/10/2010.
9. Π. Μπουλουτζά, «Ο "πολλά βαρύς" καφετζής, οι ψευτόμαγκες και οι έλεγχοι», *Καθημερινή*, 25/11/2019.
10. C. Snowden, *The Art of Suppression*, Little Dice, 2011.
11. Τα ναρκωτικά, η μετανάστευση, η πορνεία, όλα είναι τρανά παραδείγματα «παραιομοποίησης» και όχι «απαγόρευσης». Για περισσότερα βλ. Αυτόνομες Ομάδες από την Αθήνα, *Σχεδόν Αόρατοι*, Β' Εκδ. Antifa Scripta, 2013.
12. «Ο Παναγιώτης Μπεχράκης θα σάς κόψει το τσιγάρο», *lifo.gr*, 31/08/2019.

Η «ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ»

Η προσπάθεια του κ. Μπεχράκη να πείσει την «κοινή γνώμη» ότι η απαγόρευση του καπνίσματος είναι πρόοδος δεν αφορά καθόλου την «κοινή γνώμη», αλλά τη «γνώμη των αφεντικών». Γιατί σε ποιον άλλον απευθύνονται επιχειρήματα του είδους «οι πελάτες που είναι καπνιστές πίνουν τον καφέ τους και αποχωρούν, άρα δεν κάθονται πέντε ώρες σε ένα τραπέζι, με αποτέλεσμα τα κέρδη των καταστηματαρχών να είναι περισσότερα».¹²

ΡΟΥΦ

«Στο σχολείο μας, στη πίσω αυλή, σε κάθε διάλειμμα καπνίζουν κάποια παιδιά. Η τάξη μας είναι πάνω από αυτήν την αυλή και όταν μπαίνουμε μέσα μερικές φορές μυρίζει καπνίλα. Οι καθηγητές βλέπουν αυτά τα παιδιά αλλά κάνουν ότι δεν τα βλέπουν. Είναι παράνομο το κάπνισμα στο σχολείο, δεν γίνεται τόσα παιδιά να αναπνέουν τον καπνό από κάποιους "ψευτόμαγκες" που καπνίζουν. Ζητώ να γίνει έλεγχος στο σχολείο μου και να δοθεί πρόστιμο στον διευθυντή».

Καθημερινή, 25/11/2019.

Δεν ξέρουμε από που αντλεί τις πηγές της η *Καθημερινή*, αλλά εμείς πάντως που μιλάμε με μπόλικους μαθητές δεν έχουμε ακούσει κανένα παράπονο για κάπνα... Για ρουφιάνους πάλι έχουμε ακούσει πολλά.

ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΧΩΡΟΣ

Με τον νέο νόμο το κάπνισμα απαγορεύτηκε και στις παιδικές χαρές ή σε χώρους όπου βρίσκονται παιδιά. Η αλήθεια είναι ότι και τόσα χρόνια που επιτρεπόταν το κάπνισμα, οι μπάτσοι μπούκαρον συνεχώς σε πάρκα, πλατείες και παιδικές χαρές για να μοιράσουν ψαχτικές για μπάφους. Από δω και πέρα λοιπόν η δικαιολογία «κανονικό τσιγάρο κάπνιζα, κύριε μπάτσε» τρώει άκυρο. Χρειαζόμαστε καινούριες!